

Dreyfus; då Poincaré, som varit minister i den regering under vilken Dreyfus dömdes, i november 1898 bröt sin alltför långa tystnad och under vännernas påtryckningar och applåder gick över till dreyfusardernas läger var stridens utgång klar. Republikanerna samlade sina krafter under trycket från högern; på sommaren 1899 bildades under Waldeck-Rousseau en koalitionsregering för att "göra slut på den agitation som under genomskinliga förevändningar riktas mot den av den allmänna röst-rätten helgade regimen". Den republikanska koncentrationen

fullföljdes i radikalismens tecken och blev grundvalen för den kyrkofientliga politik som med Waldeck-Rousseau och Combes betecknar ett nytt skede i fransk historia.

Det är dock inte denna politik i inskränkt mening som gör Dreyfusaffären till en stor sak. Det är den "mystik" som kom Frankrikes bästa män att under några år ägna sina krafter åt att försvara en oskyldig man mot stat och kyrka, nationalism och klerikalism, omänsklighet i statsnyttans eller relativismens förklädad.

Herbert Tingsten

En modern gammalliberal

HAROLD NICOLSON har fullföljt sin serie av utmärkta populära biografier med en bok om Benjamin Constant (Constable, 18 s.). Skildringen bygger på omfattande studier och ger en lika kunnig som fängslande orientering; någon stor, "definitiv" biografi över Constant finns inte, och Nicolson har inte avsett att fylla denna lucka.

Det är främst Constants romantiska sida som Nicolson ägnar sitt intresse. Constant är berömd för sina kärlekshistorier och framför allt för den mångåriga förbindelsen med madame de Staël. Deras förhållande är den klassiska illustrationen till den passionens ideologi som Rousseau skapat: analyserande resonemang, svartsjuka, otrohet, våldsamma scener av bitterhet och ömhet, hot om mord och självmord — en blandning av skådespeleri, systematisk upphetsning och verklig tragik. Madame de Staël var huvudpersonen i dramat liksom i den lilla intellektuella krets de båda tillhörde; hon var tillräckligt robust för att kombinera de sentimentala och sensuella ansträngningarna med ett ordnat och energiskt arbete. Constant var mera subtil och bräcklig. Han förde överallt med sig det påbörjade manuskriptet till den stora boken om religionernas historia, men mellan brytningarna, bedrägerierna och försoningarna blev inte mycket utträttat. Under de femton år då madame de Staël var medelpunkten i hans liv (omkring 1795—1810) skrev han knappast mer än sin dagbok och — på några veckor i hemlighet — romanen "Adolphe", en av de främsta kärleksromaner som skrivits. Först sedan han återförenats med den mindre kraftförodande Charlotte von Hardenberg fick han det visserligen mycket relativa lugn som gav honom tillfälle att bli en stor politisk författare.

Nicolson behandlar Constant som privatperson och älskare med sympati, men också med en viss ironi. Han lyckas med sin något torra belevnhet inte alltid att ta Constant riktigt på allvar, han observerar de komiska dragen, men har inte tillräckligt sinne för tragiken.

BENJAMIN CONSTANT

Constant inte bara spelade, han var en lidelsefull, söndersliten, olycklig människa — där om ger dagboken besked. Han äcklades och ängslades över sin egen obeständighet, sin lättja, sin oförmåga till intellektuell och känslomässig koncentration. Att dessa drag förenades med högmod över hans förmåga att genomskåda och över det egna jagets komplicerade beskaffenhet utesluter inte äkthet. Nicolson är alltför benägen att göra Constants själviroi till bas för sin egen ironi, och det ligger därför ett stänk av grovhet i hans karaktäristik.

*

Constant saknade inte praktisk politisk erfarenhet. På madame de Staëls tillskyndan insattes han av Napoleon strax efter 1799 års statskupp i en av de "representativa" församlingarna, tribunatet, men självständigheten segrade över ambitionen, och han uteslöts på grund av sin opposition år 1802, då förste konsuln "skummade grädden" av församlingen. Ehu ru den napoleonska regimen efter denna konflikt blev ett huvudobjekt för Constants kritik, stannade han av inte helt utredda skäl i Paris under de hundra dagarna, umgicks med den återkomne kejsaren och hjälpte till med utarbetandet av den nya författning som efter några veckor annullerades vid Waterloo. Under restaurationen blev Constant medlem av

deputeradekammaren, och det var under denna tid som han författade sina viktigaste politiska skrifter. Först med 1830 års revolution fick han politisk ära och makt — som president i conseil d'état —, men några månader senare dog han, vid 63 års ålder.

Denne passionernas man var som politisk teoretiker representant för medelvägen och common sense, även om de etsande formuleringarna gör att det sunda förnuftet aldrig får ett drag av trivialitet. Mest berömd är han för sina författningsspolitiska projekt. Han utbyggde den gamla maktfördelningsteorin till en lära om fem statsmakter: den kungliga, den verkställande, den representativa, den dömande och den kommunala makten. Monarken skulle vara en "neutral" maktfaktor med begränsade men betydande befogenheter: rätt att avskeda den i princip parlamentariska regeringen, att upplösa den folkvalda kammaren och framför allt att inlägga veto mot av representationen besluta-

tade lagar. Denna tanke jämte betonet av den kommunala organisationens, dvs. decentralisationens, betydelse är det mest intressanta i den konstitutionella ordning Constant rekommenderar. Men hela denna ordning är blott ett uttryck för Constants gammalliberala åsikter. Hans strävan var att trygga den medborgerliga friheten och den privata äganderätten, och det konstrika maktfördelningssystemet var, lika medvetet som hos de amerikanska grundlagsstiftarna, ett medel till vinnande av detta mål. En genomförd demokrati betraktades som inkörsport till ekonomisk nivellement och politiskt tyranni; massväldet skulle förekommas dels genom maktfördelningen, dels genom begränsning av rösträtten till de besuttna. Om de egendomslösa finge politisk makt, skulle de utnyttja den för att skaffa sig ägodelar genom lagstiftning — "på denna onaturliga väg i stället för den naturliga, arbetets väg".

På dessa punkter är Constant föga originell, och hans system

är ett i raden av gammalliberala konstruktioner. Att denne gammalliberal i andra punkter ännu ter sig modern sammanhänger med att han var en av de första som i politisk doktrin omsatte erfarenheterna från revolutions- och Napoleonstiden. Hans skrifter uppbärs av en känsla för att den politiska friheten är lika bräcklig som dyrbar och av insikten om de faror som även en demokratiskt baserad maktkoncentration innebär. Han blir därför en av diktaturtendensens första stora kritiker, närmast följd av den som politisk teoretiker mera berömd landsmannen Alexis de Tocqueville.

Sin kritik av den napoleonska regimen framförde Constant i en år 1814 publicerad skrift om "Erövrings och usurpationens anda" (De l'esprit de con-

quête et de l'usurpation dans leurs rapports avec la civilisation européenne). Usurpationen, den genom en revolutionär aktion vunna makten, hör ihop med erövringspolitiken, skriver Constant. I båda fallen föreligger en legitimation av makten genom det nakna våldet; usurpatorn tvingas att erövrä för att stärka sin ställning, och erövrarna ökar i sin tur maktkoncentrationen. Polisen och propagandan blir statens grundvalar. För att påverka och leda massan av befolkningen måste diktatorn militarisera hela samhället. "Alla ord förlorar sin egentliga betydelse. Ordet moderation ger en antydning om våldshandlingar; ordet rättvisa döljer orättfärdighet. Teorin om folkens rättigheter blir en metod att erövrä och barbarisera... Människosläktet går tillbaka till de förödelsens tider som för oss är historiens skam." De styrandes lögnar förgiftar de styrda, vare sig de blir trodda eller inte. "Ty statsledningens lögnar är olycksbringande inte bara då de vilseleder och bedrar folket." De är lika farliga då bedrägeriet inte lyckas, ty undersåtarna söker då imitera härskarnas dubbelhet och brutalitet. Den totala likriktningen (l'uniformité) blir denna regims mål och resultat. Undertryckandet blir mera fullständigt än i äldre tider, ty det gäller "att förfölja de besegrade in i deras eget inre väsen". "Förr krävde erövrarna att de besegrade folkens representanter sändes att knäböja framför dem. I dag är det människans moral som man vill tvinga till underkastelse."

I sina senare böcker och uppsatser (Cours de politique constitutionnelle) utformar Constant de frihetens grundsatser som bildar kärnan i hans arbete. Individens självbestämningsrätt måste skyddas mot staten — vilken stat som helst — inte på grund av några naturrettsliga dogmer, utan därför att friheten uppfattas som ett värde och är förutsättningen för värdefulla prestationer. "Att i dag be folk att offra sin individuella frihet för politisk frihet (dvs. för politisk makt) är den säkraste vägen att beröva dem den förra för att slutligen stjäla från dem även den senare." Majoritetsbeslut kan inte rättfärdiga vilka åtgärder som helst. "Det finns sådana handlingar som av intet kan rättfärdigas; om en myndighet begår dylika handlingar, är det av ringa betydelse om den kallas individ eller folk; även om den handlande är hela folket, med undantag för den medborgare som förtrycks, blir

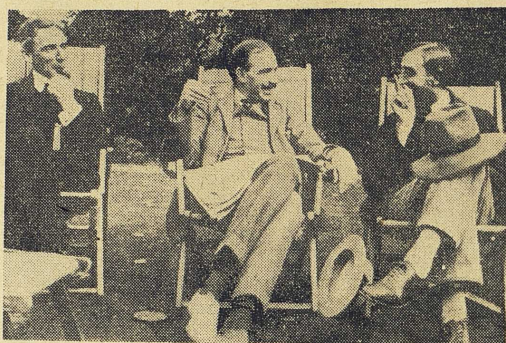
9/10
handlingen därför inte mera rättfärdigad."

Tanke- och yttrandefrihet är värdet för alla individuella friheter. Den totala toleransen i religiösa ting är en förutsättning för religionens egen blomstring; människan är av naturen religiös, och religionen angrips endast då staten genom att påbjuda eller förbjuda utmanar det intellektuella oberoendet. "Den som i filosofins namn förföljer den spekulativa vidskepelsen och den som i Guds namn förföljer den självständiga tanken förtjänar i lika mått rätttänkande människors avsky." Den medborgerliga frihetens främsta försvarare är den fria pressen, ty endast genom den kan missförhållanden och orättvisor beivras. "Eftersom pressfriheten är en förutsättning för full publicitet, utgör den, hur än statsskicket är beskaffat, medborgarnas enda skyddsvakt."

På dessa avgörande punkter står den moderna, socialreformatoriska liberalismen helt fast vid Constant. *Herbert Tingsten*

Sept. 7 l. 3 u.
4 k. 2 m.

MÄSTERVERK I MINIATYR

Bertrand Russell, J. M. Keynes och Lytton Strachey, omkring 1917.

BLAND Lord Keynes efterlämnade manuskript fanns två uppsatser som nu, enligt hans eget förordnande, publicerats (*Two Memoirs*, Rupert Hart-Davis, pris 7 sh. 6 d.). De tillkom som föredrag inför en liten krets av gamla och intima vänner som möttes några gånger om året för att vid en middag återuppliva förflutna händelser och tankar; författaren David Garnett, medlem av kretsen, har på några sidor tecknat miljön och bakgrunden. Det kan diskuteras om inte Keynes, konstnär likväl som ekonomisk och politisk teoretiker, med dessa essäer nått fulländningen av sitt författarskap. Varje sida av den lilla boken är en njutning; varje berättande detalj, varje reflexion, varje karaktäristik vittnar om en till vishet stegrad intelligens, och man beundrar lika mycket det andliga överflödet som den suveräna, en aning trötta och desillusionerade måttfullhet vilken låter antydningar på en rad ersätta sidor av beskrivning och argument.

Den första uppsatsen, sannolikt föredragen 1931 ("Dr Melchior: A Defeated Enemy"), behandlar ett stort historiskt problem: varför lät inte de allierade efter vapenstillståndet i november 1918 Tyskland importera livsmedel förrän omkring ett halvt år senare? Keynes bidrag till lösningen är en skildring av de utdragna förhandlingarna i saken

under våren 1919, i vilka han själv deltog som brittisk delegat. Frågan om import till Tyskland sammankopplades dels med de allierades beslag på den tyska guldreserven, dels med kravet på att den tyska handelsflottan skulle utlämnas. Under månader diskuterades dessa problem på konferenser mellan allierade och tyskar, trots att man var ense om att den tilltagande svälten i Tyskland måste stävjas både av humanitära skäl och på grund av hotet om bolsjevikisk infiltration; de brittiska ockupationsstyrkorna var ursinniga över att behöva tjänstgöra som fängvaktare över en nödlidande befolkning. En blandning av hårdhet hos segrarna och trilskhet hos de besegrade bidrog att fördröja ett positivt resultat, men framför allt var det prestigehänsyn, byråkratiskt trasel, ovilja att gå till grunden med saken, personliga tillfälligheter som framkallade uppskov och svårigheter. Lösningen förbereddes slutligen genom privata